

Motion till riksdagen 2017/18:505

av **Christina Örnebjär (L)**

Kvarntorpshögen – industriminne och tickande miljöbomb

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kvarntorpshögen som ett riksintresse och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en långsiktig plan för förorenade områden likt det i Kvarntorp och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

För många är Kvarntorpshögen i Kumla antingen ett utflyktsmål med konst som huvudattraktion eller en plats att träna, både i den 427 trappsteg, 200 meter långa trätrappan och i det utegym som byggts nedanför.

Kvarntorpshögen är Sveriges största industriminne vars historia startade 1939 när man konstaterat att skiffern i området hade hög oljehalt. 1940 började regeringen undersöka möjligheterna till ett skifferoljeverk och 1941 bildades Svenska Skifferolja AB. Redan 1942 startade produktionen och höll på till 1966. Under tiden produktionen var igång var ”Kvarntorpslukten” något alla i närheten kände till. Nära 36 000 ton svavel spreds från skorstenarna och barrträden i området dog och lövträden stod avlödade. Rostangreppen var svåra och de som bodde i husen i Kvarntorp berättar om stoftet som aldrig gick att städa bort.

När Svenska Skifferolja AB lämnade området tog Supra AB över och framställde ammoniak av rest- och spilloljor fram till 1980-talets början. Förutom den över 100 meter höga högen blev området omkring svårt förorenat och förstört.

Kumla kommun tog 1982 över området och har sedan dess genom ett gediget arbete utvecklat området till ett rekreations- och friluftsområde med en fast konstupställning, Konst på hög, som årligen drar många turister och besökare till området, liksom satsningen med konserter på högen. På vintern används högen även för skid- och pulkaåkning. Runt om är de stora schakten vattenfyllda och ger möjlighet till såväl fiske som bad och golfbanan nedanför högen är populär bland många.

Instabiliteten i högen är starkt ifrågasatt i den risk- och sårbarhetsanalys som kommunen själv lät göra 2007. Instörtningar som skapar hål med uppåt 4 till 5 meter i diameter samt över 2 meters djup har inträffat vid flera tillfällen på högen. Med tanke på att hela högen fortfarande är väldigt varm, mätningar har visat på 700 grader, innebär rasen en påtaglig risk för besökarna, en risk många dessvärre ofta är helt omedvetna om. Avspärningar finns idag vid de flesta rasriskområdena men ingen kan garantera att en instörtning inte sker även på ett område som inte spärrats av, även om kommunen ständigt gör kontroller.

Idag läggs täckmassor på högen, vilket är att bokstavligt talat släcka bränder men gör att man kommer åt det egentliga problemet.

Hela området runt högen är idag grovt förorenat med bland annat metaller som farlighetsklassats som höga eller mycket höga. Idag vet ingen när högen kommer slockna men när detta sker kommer bland annat uran att läcka från högen, siffror på tre ton om året har nämnts. De ämnen som högen släpper ifrån sig hamnar givetvis någon annanstans och drabbar med andra ord ett större område än enbart det sargade Kvarntorp. Risken finns givetvis att det når ut i grundvattnet. Temperatursänkningarna uppskattas ligga upp till 100 år fram i tiden men ingen vet säkert.

Bedömningarna i risk- och sårbarhetsanalysen kring Kvarntorpsområdet baseras på ett antal undersökningar som genomförts av Sweco Viak på uppdrag av Sveriges geologiska undersökning. I dessa studier togs förslag på åtgärder fram, men man framhäver samtidigt att fler och mer omfattande studier måste göras för att kunna säkerställa mätningresultaten och på så vis också få fram de bästa åtgärdsalternativen. Bland de åtgärdsförslag som förstudien föreslår framkommer dock att kostnaderna för de angivna behandlingsförslagen oftast är höga eller mycket höga.

Enligt Sveriges geologiska undersökning är Kvarntorpsområdet ett av landets allra mest förorenade områden, med en föroreningssituation som är extremt omfattande i såväl vatten som mark. Något omfattande klarläggande av ansvar för efterbehandlingsåtgärderna och finansieringen har inte gjorts. En huvudstudie måste därför genomföras innan man kan säkerställa det exakta tillståndet i miljön samt veta vilka åtgärder som behövs. Sannolikt kommer kostnaderna för efterbehandling att bli mer än vad Kumla kommun kan hantera. Då staten varit högst delaktig i föroreningen av Kvarntorpsområdet i Kumla kommun bör också större ekonomiskt ansvar kunna utkrävas. Samtidigt som det är en framtida miljöbomb är högen dessutom ett industriminne av rang, unikt i sitt slag. Förutom miljörisken bör även det kulturella i högens existens tas tillvara när dess framtid avgörs.

Att göra något åt situationen i Kvarntorpsområdet i Kumla kommun är inte bara en kommunal angelägenhet. Vid tidigare motioner om detta har man bland annat hänvisat till att Länsstyrelsen i Örebro läns regionala program för efterbehandling av förorenade områden i Örebro län 2016–2018 (Publ nr: 2015:34) anges att länsstyrelsen prioriterar Kvarntorpsområdet i arbetet med förorenade områden. Det är bra men inte tillräckligt.

Det finns fler områden runt om i landet där kommuner tagit över förorenad mark men där man då inte kunde överblicka hur stora insatser som kommer behövas för att återställa alternativt undvika framtida miljöpåverkan. För dessa områden behöver en långsiktig, gemensam plan tas fram. Det unika i Kvarntorpsområdet som industriminne och samtidigt tickande miljöbomb bör dock göra det till ett riksintresse.